

TAMÁS KINC SŐ Huszonkilenc nap

R É S Z L E T E K

CSAK ÁLMODTA, ANYUKÁM

Tegnap Csikban jártam Milán fiunk útleveléért. Tavaszias napsütésben indulok. Tusnád körül zúzmarába öltöznek a fenyők, ragyog a nap. A fák fehér ruhájukban, dolgozom végeztével visszavárnak, délután sejtelmes, sárga fényű ködből lépnek elő sorban. Az út gyönyörű. Mikóújfalú után rozsdás a bükkerdő, a mezők fakó sárgáját fehér foltok tarkítják. Itt alig maradt hó.

A málnási vasúti átkelőnél sokallom meg, hogy egyedül utazom, pedig annyian stoppolnak. Menet Tusnád körül szemeltem ki egy lányt, de rossz helyen állt, folytonos vonalnál, kanyarban. Habozásomat leolvashatta az arcomról, a visszapillantó tükörben láttam, amint hosszan néz utánam.

Jövet a tájban gyönyörködöm. Sokan állnak az út szélén minden lakott településen. Mire megnyomom a féket, megbánom. A férfi nagy orrú és sötét bőrű, szikár arccal. Rögtön tudom, hogy dohányos. Románul szól, ruhája rosszul szellőztetett, öreg ház szagával tölti be az utasteret. Hamar magyarra fordítjuk a szót, Szentgyörgyig meg nem állunk a beszéddel.

Nyolcvan éves nénitől jön, gyógy-masszázzsal könnyít a napjain. Kabátját a váróablánál veti le. Ekkor már nem zavar a szaga. A dohányzásról érdekesen fogalmaz: a füst segít kiszállni testéből, felülről látni, majd visszatérni önmagába. Szelíden érvel, nem rögeszmésen.

– A férjem minden reggel hátfájással ébred – mondom.

– Meglehet, hogy rossz helyen áll az ágy, éppen egy vízér csomóponton – válaszolja.

– Az mi a csuda?

– Nem hallott a Hartmann csomókról?

– Hallottam valamit...

– Az a pont, ahol két vízér keresztezi egymást.

– És lehet, hogy csak a férjem helye alatt van ilyen csomó? Mert én meg remekül alszom – nézek rá az egyenesben.

– Lehet. A Hartmann zóna kétszer két méteres, szabályos rendszer. Behálózza az egész földet.

– Ühüm.

– Pontosan ki lehet mérni. Léteznek például temetők, ahol a halottak teste nem indul oszlásnak emiatt.

A parkolóban elkérem a telefonszámát. Örömmel adja.

Felhívom anyámat, hazáig öntse ki a szívét. Mama az éjjel azt álmodta, hogy újra képes járni. Mocorgott. Anyám kérdezte, mi a baj. Semmi, felelte, ő kel fel, mert visszajött az ereje. Látom, anyám ugrik az ágyból, rohan a rekamiéhoz, nehogy mama mégis a földre zuhanjon. „Csak álmodta, anyukám, csak álmodta.”

Mama aztán két órát beszél a sötétben arról, milyen boldog volt, hogy „lement róla a teher”. Nem tud visszaaludni, annyira felkavarta az álom, és hogy megélhette a felkelés örömét. Olyan hirtelen lett nyomorék. Három hete sincs, hogy fekszik.

Két jó erős kéz kellene, mondogatja, ami meggyúrná zsibbadt lábait. A masszórt, akit az úton megismertem, kellene idehoznom, hadd érezze, megteszünk érte mindent.

Mama éppen úgy dirigálja az ágyból anyámat, mint őt – nemrég – nagyapám. Mindenre ráküldi, mindent elvégeztet, ami tehetetlenségében eszébe jut. Anyám ugrik. Éjszaka félóránként emeli a fejét, ha mama mozdul, mozdulna. Ma apám is Almáson, segít forgatni, emelni. Nagymama még mindig elég nehéz. Küzdenek az ágytálla, két-három alkalommal egy nap. Anyám próbálja úgy igazítani az étrendet, hogy széklete is legyen néhány naponta. Ricinus helyett olíva olajat ad.

A család telefonon ontja a tanácsokat. Beöntést kell adni. Fogadjanak ápolót. Más a svédcepre esküszik. Azzal kenegessék a csigolyákat is. Telebeszéli anyám fejét, kéz és láb nélküli tanácsokat küldözgetnek maguk helyett. Mindenki tudja, hogy borzasztóan nehéz, amit anyám csinál. Ő azonban hallani sem akar bérelt ápolóról, idegen segítségről. Hadd maradjanak meghitt hármásban. Mama, ő és a rák.

Hazaérve, a férjem kolozsvári vendégekkal rúgja a labdát. Passzolgatnak a havas udvaron. Nyomják a szokásos pálinka-maratonit. Este fél nyolcig a kazánházban dekolnak. A lakásban – egyezmény szerint – napi egy szál cigaretta engedélyezett, a vendégek azonban erős dohányosok. Gyereket is hoztak, Ákost. A házban nagy az öröm. Terelem, csitítom az elszabadult kölköket, vacsorát teszek eléjük. A vendégek bevonulnak. Férjem kezében a pálinka, amit a cigik mellé még nem tudtak legyúrni. Én nem iszom semmit, egyébbel nem kínálnak.

Reggel a konyhaasztalról megeszem a karamellás csokit a gyerekek elől. Ennyi maradt. Az összes kaját felfalták éjszaka. A vendégek tizenegykor még ott púposodnak a takarók alatt, a nappaliban improvizált ágyon. Ákos fokhagymás rántottát kér, de amit elé sikerül tenni, nem felel meg. Túl csípős. A pirítós vajas kenyér sem jó. A cukorka sem, amit az enyémekek reggeli után kapnak. Kínálom a gyereket maglisztből sült kenyérral. Hallani sem akar róla. Más, válogatós gyerekek való étel itthon nincs, nem készültem vendégre, nem tudtam az érkezésükről.

Haik az emeleten dőlt el, Tünde szobájában. A földre vetett ágyat magának. Hetek óta nem alszik a hálószobában.

Egyik reggel, amikor még velem aludt, gondterhelt fejem látva, kérdi, mi bajom. Mondom neki, azt se tudom, melyik dolog végét fogjam meg, így karácsony előtt. Megharagszik. Hogy én reggel az ágyban miért panaszkodom ahelyett, hogy vele babrálnék. Azóta tüntet, és mindenhol bepanaszol, hogy én őt nem szeretem. Lehet.

MIATYÁNK ÉS A KENYÉR

Az alsó ház kugli-teremként szolgálta a falut, mielőtt dédnagyapám megvásárolta. Ahol a felsőházzal összeér, legbelül került dédnagyanyám szobája, utána konyha, fürdőszoba, raktár, legvégén a félig nyitott favágó. A padlásra a raktárajtó elől vezet fel a létra, a raktárban padokban gabona, kukorica körbeaggatva a cserép alá, hagyma, háziszappan jókora egyenlőtlen kockákra vágva. A kémény padkája régebben egy huzárkardot rejtett. A nyári konyha tágas, vállmagasságig fehérrel felcsempézve, a sarokban csikókályha, ágy, rugós, szűk két személyes, a konyha közepén viaszos vászonnal letakarva jókora asztal, fiókjában a puliszkás lapító a nyelére tekert cérnával, puliszkakeverő, lapocka. Az asztal túloldalán zöld háttas szék. Ugyanolyan háttas szék a villanykapcsoló alatt a falhoz támasztva, ha többen eszünk, odapenderítjük az asztalhoz. Az ablakpárkány alatt, a kredenc mellett zöld *kicsiszék*, a nannó széke, kerek kék párnával. Reggelihez, ebédhez mama az asztalhoz tette, aztán visszakerült az ablak alá, hogy ne legyen útban kályha és a kagyló között. A kályha mellett a malacok vödre, abba kerül minden ételhulladék. A kagyló alatt fásláda. Néha kékre, néha zöldre festve, darabocská egyenlőtlen szélű linóleum a tetején. A kagyló mellől nyílik a nannó háza, az ajtó sarkában cirokseprű. Sötét szoba, benne magas, rövid, rugós ágy, szekrény, a falon százéves fotók százéves rámában. Minden bútor barnára festve, ezek színe nem változik soha. Pad, amiből kikerül a tiszta törülköző, abrosz, mind kenderből szöve, mindeniken piros csík. A ruhásszekrény és a kredenc között lépcső lefelé, a hátsó pincébe vezet, ahol a pityóka, hagyma áll. Az ablak széles belső párkányán használaton kívüli, régi edények, a mézesüveg, hangyákkal teli, hat ablak szem, mindenik külön nyílik. Az ablak előtt szőlőfa árnyékol, virágágyás, a házfal mellett páfrány és gyöngyvirág, nap nem süt be soha.

A felső ház felett is padlás, alatta pince. Kisgyermek koromban nyitott lépcső vezetett fel. Nagyapám beépítette, bezárta a lépcsőházat. A kőlépcsőre hosszú rongyszőnyeg került, minden fókán lábtörő. Naponta többször igazítani kell.

Tata kőműves volt, a nagy kőházat megtoldotta téli konyhával. Lebontotta a kapusarkat, az ablakból beépített szekrény lett. A télkonyha egyik sarka erősen hegyesszögű, másik tompa, így adja ki az utcai front. A földön padlószőnyeg, fiatalabb, kék bútorzat, tűzhely, süllyeszthető varrógép, asztal, aminek a teteje emelhető, alatta szekrény. Ággyá alakítható fotel. Víz két kagylóhoz bevezetve, frottirtörülköző. A vitrin üvege mögött a négy unoka kicsengetési képei a leborított teáscsészéknek támasztva.

A házban két tisztaszoba. Az udvarra néző sötét, két ágygal, vaskályhával, itt rejtőzik a legtöbb ágynemű. A ruhásszekrényben mama kendői, kosztümök, kabátok, ingek, blúzok. Naftalinszag. A fényes furnérú bútorokon keményített fehér csipkerondók, horgolt rombuszok, a tükrös vitrinben porcelán szobrok, sosem használt teás- és kávékészlet. Hatalmas, álló tükör szekrénybe fogva, hangosan zeng a padló remegésétől vagy ha az úton teherautó halad el. A tükör előtt smaragdzöld üres parfümös üveg. Egy ajtó az előszobába vezet, a nagyobbik ablak a beépített lépcsőházra

néz, éjszaka látni, ha valamelyikünk kibotorkál a vécére. Az utca felőli szoba délre néz, világos. Kamra nyílik kerek fogantyús kis ajtón keresztül, füst illatú, hűvös, tele befőttel, kompóttal, rúdra akasztva a szalonna, csülök, a földön zsák cukor, bödön zsír, a kis, ajtós szekrényen paradicsomlé, szirupok. Tata a vizet is bevezeti, sohasem fagy el. A főútra nagy, háromszárnyú ablak néz, ötven centi széles ablakpárkányán virágzó orchidea, korallvirág, amarillisz. Fölötte széles, faragott függönytartó fából, amit sokszor lerántunk hancúrozás közben. Barna, matt olajfestékkel lekent ruhásszekrény, két kemény karú fotel, fényes furnérú kisasztal, kanapé ágyneműtartóval, aminek az ajtója váratlanul lenyílik, ha nincs kiékelve nyolcba hajtott papírral, rugós rekamié, amin előszeretettel ugráltunk gyerekként. A rekamién mama.

Fekszik felpárnázva, mozdulatlanul, mint egy baba. Csak a szeme forog jól. Nem mondták meg, mi baja. Kezelteti magát, mintha bármelyik napon megfordulna a betegsége, hirtelen javulni kezdene. Lábát bázna sós fürdőbe áztatják, karját kenőccsel súroltatja. Bejglit eszik és zöldborsólevest aprított kenyérral. Nem érti, mi lelta a lábát, karját, hogy egyik percről a másikra nincs benne erő. Jajgat, hogy csak számára nincs orvosság ezen a földön. A sok munkától lám, mivé lett, mondogatja. Nyög, nyöszörög, sóhajtozik, hogy a faluban ilyen nagy beteg, mint ő, ejsze egy sincs.

Hangja a telefonban ugyanolyan, mint régen. Beszéde siránkozó, nyújtott dallamú, mint az ének.

Látogatóknak, rokonoknak búsan mondogatja, miért kellett, hogy ekkora csapás érje, ő rosszat soha senkiről nem mondott. Akin tudott, segített. Miért verte meg őt mégis a drága jó Isten.

Mama tanított minket, olvasni nem tudó unokákat, a Miatyánkra, a Házi áldásra. A Székely himnusra. A rekamién énekeltük együtt, amin most fekszik. A tévé, a rádió ugyanott ma is, a csempekályhának éppen olyan jó nekidőlni. Gyerekkorom díszletei tartják a frontot. Ezek a szobák csak akkor alakulnak át, ha valakit otthon ravataloznak. Nagypám halálakor felszedték a szőnyegeket és padok, székek kerültek elő, hogy legyen min ülve virrasszon a rokonság.

KARÁCSONY

Negyed nyolckor világosodik. A tűz ég, a macska evett, a teám kész. Egy gyerek az emeleten köhög. Ismét csendben, egyedül.

Idén örömtelen a karácsony. Nagymamámnál gyülekezik a család. Apám nem, mert ő elég időt töltött falun, jól megvan otthon egyedül. Örül, hogy anyámtól internetnyi távolságban. Nagynéném fekszik. A bokája eltört régebben, nem bírja a súlyát. Most üszkösödik a lába. Ki kellett volna szedni a merevítő lemezeket. Nem foglalkozott vele időben.

Haik, a férjem, haragszik rám. Nem beszél, nem lakik itthon egy hete. Közös ismerősünknek panasolta, hogy rosszul érzi magát itthon. Ettől sem lettem okosabb. Mikuláskor talákoztunk utoljára a családommal. Haik kerüli őket, amennyire lehet.

Kolozsvárra menet megállunk Csíkban. Nagybátyám, Dezső a konyhában reggelizik. Ahogy végez, minket anyám ebéddel kínál. Dezső mondja, hogy Szováta jóformán a moldávok nyaralóhelyévé vált. Csak ők jönnek minden nyáron a nagy Mercédeszeikkel. Honnan annyi pénzüik, nem tudja. Ilyeneken agyal a nagybátyám. Hangosan. A férjem kikezdi rögtön.

Mikulás az utolsó nap, amikor nagymamámat saját lábán járni látjuk. Kivizsgálásra hozták Csíkba. Elviszik aztán Vásárhelyre, de onnan már támogatva, ölben kerül haza. Azóta ágyban, összeroppan csigolyákkal, melyekbe rákos sejtekkel üzen a szervi daganat. „*Egyék mindent, amit szeret. Kényeztessék.*” – mondja az orvos anyámnak. B-vitamint nem szabad adni. Ez olyan most, mint a Szentírás. Anyám pedig kényezteti. Nagy fazék húsvest főz, krumplipürét, almászószot, amíg nagymamám a lámpát nézi a plafonon. Masszírozom a lábát. Nem érez, zsibbad. Mint a bot, mondja. A karja is. Kenjük be kenőccsel, hátha éled kicsit. Mondok neki mindenfélét, tereljem el figyelmét a fájdalomról. A gyerekek játszanak, anyám főz. Mesélek mamának az érdekes karácsonyunkról, amikor szentestére került haza az apuka. Mondja:

– Megvert az isten ezzel az emberrel.

Tiltakozom, hogy nem, engem nem vert meg.

– A férfiak ilyenek. Amikor ekkora baj van a családban, pont nem érdekel a hisztije – mondom.

Erre azt feleli: „*Nannyó mondta, nyugodjék békében, ünnepekkor a férfiemberbe belébújik az ördög.*” Aztán azt: „*Jól is teszed, ne hagyd magad, fiam.*”

Mondom mamának, hogy amióta beteg, a hátam közepén érzek valami szúrásfélét. Erre anyám megáll az ajtóban, rám néz:

– Tudd meg, nekem is fáj egy csigolyám. De majd elmegyek orvoshoz. Rajtam biztosan lehet még segíteni.

Mama mindenkit sajnál. „Ne emelj, fiam, nem jó. A sok munka, a sok megerőltetés, látod-e, mi lett belőlem.” Fát teszek a csempére, hogy ne kelljen a szemébe néz-nem. Választ vár ugyanis. Nem mondták meg neki. Tilos. Két-három hónapja van hátra, ha nem tudja a diagnózist. Az orvos beszámolt anyámnak olyan betegéről, aki egy hét alatt elment, úgy elbúsulta magát. Úgyhogy mama ágya körül nagy a csend.

Nem akar enni. Pisilni ketten emeljük fel. Nem tud felülni, megemelni nehéz. Karját látva úgy tűnik, fogyott. Két kekszét eszik. Anyám adja a szájába, pedig tudná használni a kezét. A gyerekek rámozdulnak kekszre. Próbálok elhúzni előlük. Sok az édesség a fa alatt, de kész a leves, s mellé minden egyéb, ahogy az ágyból jön az utasítás. Húsleves, libából, kettőből, nagyfazékban.

Betoppan a család Szovátaról háromszor akkora edény töltött káposztával, kuktányi főtt csülökkel. Elöl Dezső, mögötte a lányok, elegánsan öltözve, mindenki a párjával. Viola a zongoristával, Csilla Vasilevel. Vasile román, mukkot sem ért magyarul, nem is férj még, de minden családi eseményen részt vesz. Salut, salut. Körbepusziljuk egymást. Mindenkinek más az illata. Ajándékaikat gondosan csomagolva hozzák. A gyerekek boldogok, a hangulat ünnepi. A találkozás mindig nagyszerű. Idén először úgysem lesz disznóvágás.

Kérdik mamát halkán, udvariasan, hogy érzi magát. Mi mást kérdezni betegről. Mama sírással felel.

Ahogy férfiakkal telik meg a ház, a szobák mintha zsugorodnának. A zsongás, ebédhez készülődés töri a bánatot. Anyám lerogy mama mellé az ágyra. Unokanővérem fényképalbumot állított össze karácsonyi ajándékként mamának. Előkerül a szemüvege. Körbeüljük. „Emlékszik, amikor nem volt elég a puliszka?” „Itt, amikor kiveszi a lepényt a kemencéből. Ez idén húsvétkor.”

– Lepény? – kapja fel fejét a gyerek. Csilla jegyzetel: egy kiló liszt, harminc deka cukor, egy kicsi só...

Az ebéd finom. Utána bejgli.

Pakolok. Tojást, zöltséget, koszorú hagymát, amit faluról vinni szoktam. Vasile meggyújtja a gyertyákat a karácsonyfán. Lepakcsolja a villanyt. A gyertyafényes csendben odabújok mamához. A gyerekekkel énekelünk, ami eszünkbe jut. Elkészö-nésképpen. Nincs mindig kedvük szerepelni, most szívesen dalolnak.

Hazafelé az autóban elmondom, hogy dédi halálos beteg.

– Nem süt többé lepényt? – kérdi a fiam.

– Nem.

Megbeszéljük, hogy jövőre Amerikába utazunk, hogy anyámat vigasztaljuk. Szüksége lesz rá. Nyolc éve nem látta a fiát, bátyámat.

– Akkor ki ápolja dédi mamát? – így Tünde.

– Dédi akkor már nem lesz.

– Sejtettem – mondja halkán a fiam.

Hozzáteszem, talán az utolsó találkozásuk dédivel. Milán szavamon fog:

– De hiszen azt ígérted, hogy legközelebb megmutatjuk dédi mamának, milyen jól olvasok!

Valóban ezt ígértem.